[א]אין לה שיעור למעלה אבל יש לה שיעור למטה דאי לא תימא הכי כיוצא בו לולב אין לו שיעור הכי נמי דאין לו שיעור כלל והתנן [א]לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר [ב]אלא אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה ה"נ אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה ת"ר ציצית אין ציצית אלא ענף וכן הוא אומר א] [1]ויקחני בציצית ראשי ואמר אביי [ג]וצריך ב] לפרודה כי צוציתא דארמאי ת"ר הטיל על הקרן או ג] על הגדיל כשירה רבי אליעזר בן יעקב ד] (אומר) פוסל בשתיהן כמאן אזלא הא דאמר רב גידל אמר רב [ד]ציצית צריכה ה] שתהא נוטפת על הקרן שנאמר [2]על כנפי בגדיהם כמאן כרבי אליעזר בן יעקב אמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן [ה]וצריך שירחיק מלא קשר גודל ואיצטריך דרב פפא ואיצטריך דר' יעקב דאי מדרב פפא הוה אמינא תוך ג' דלא לירחיק טפי וכמה דמקרב מעלי איצטריך דר' יעקב ואי מדרבי יעקב הוה אמינא מלא קשר גודל דלא ליקרב טפי וכמה דרחיק מעלי צריכא רבינא ורב סמא הוו יתבי קמיה דרב אשי חזייה רב סמא לקרניה דגלימיה דרבינא דסתר ובצר ממלא קשר גודל אמר ליה לא סבר לה מר להא דר' יעקב אמר ליה [ו]בשעת עשייה איתמר איכסיף אמר ליה רב אשי לא תתקיף לך [ג]חד מינייהו כתרי מינן רב אחא בר יעקב [ז]רמי ארבע ועייף להו מיעף ומעייל להו בגלימא ואביק להו מיבק קסבר בעינן תמניא בגלימא כי היכי דליהוי גדיל גדילים במקום פתיל רב ירמיה מדפתי רמי תמניא דאינהו שיתסר ולא אביק להו [ג]מר בריה דרבינא עביד כדידן רב נחמן אשכחיה לרב אדא בר אהבה רמי חוטי וקא מברך לעשות ציצית א"ל מאי ציצי ו] שמענא הכי אמר רב [ח]ציצית אין צריכה ברכה כי נח נפשיה דרב הונא על רב חסדא למירמא דרב אדרב ומי אמר רב ציצית אין צריך ברכה והא אמר רב יהודה אמר רב מנין [ט]לציצית בעובד כוכבים שהיא פסולה שנאמר [2]דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית בני ישראל יעשו ולא העובדי כוכבים יעשו והא מאי רומיא אמר רב יוסף קסבר רב חסדא כל מצוה שכשירה בעובד כוכבים בישראל אין צריך לברך כל מצוה שפסולה בעובד כוכבים בישראל צריך לברך וכללא הוא והרי מילה דכשירה בעובד כוכבים דתניא [ד]עיר שאין בה רופא ישראל ויש בה רופא ארמאי ורופא כותי ימול ארמאי ז] ואל ימול כותי דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר [י]כותי ולא ארמאי ובישראל צריך לברך דאמר מר [ה]המל אומר [כ]ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה מידי הוא טעמא אלא לרב רב ח] מיפסל פסיל דאיתמר מנין למילה בעובד כוכבים שפסולה דרו בר פפא משמיה דרב אמר [3]ואתה את בריתי תשמור ר' יוחנן אמר ט] [4]המול ימול המל ימול סוכה מסייע ליה תפילין הוי תיובתיה הרי סוכה דכשירה בעובד כוכבים [ו]דתניא [ל]סוכת עובדי כוכבים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותיים סוכה מכל מקום כשירה ובלבד שתהא מסוככת כהילכתא ובישראל אין צריך לברך דתניא [ז]העושה סוכה לעצמו אומר [מ]ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה י] בא לישב בה אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה ואילו לעשות סוכה לא מברך תפילין תיובתיה והרי תפילין דפסולות בעובד כוכבים דתני [ח]רב חיננא בריה דרבא

מפשרניא

אין לה שיעור למעלה. דכמה דבעי ליהוי ארוך: **ויש לה שיעור למטה.** דמשולשת ד' בעינן אבל בציר מהכי לא יא] והדקתני משהו דבמשהו נמי מתכשרי יב] גרדומי: **וצריך לפרודה כי צוציתא דארמאי.** כבלורית של עובדי כוכבים דבוקות מלמטה ופרודות מלמעלה: **על הקרן.** על שפת חודה של קרן: **גדיל.** חוט עבה וחזק יג] בבגד תחילה כדי שלא יהא נוח ליקרע. ל"א גדיל אלו הן חוטין יד] שבשפתי שני הצדדים וקורין אורל"ש: **שתהא נוטפת על הקרן.** שתהא תולה ומכה על הקרן כלומר טו] ט) כשיגביהנה למעלה מן השפה כדי שתהא תולה ונוגעת התלויה בקרן: **שירחיק מלא קשר גודל.** צריך שיגביהנה מן השפה מלא קשר גודל שיעור הציפורן עם טז] בשר עד פרק ראשון: **ואיצטריך דרב פפא.** דאמר לעיל ארבעה בתוך שלשה דמשמע שלא יגביהנה יותר מג' אצבעות: **וכמה דקריב.** לשפה טפי מעלי ואפילו בחודה של שפה ליתכשר: **דסתר ובצר ממלא קשר גודל.** דנסתר יז] י) ונרחב [הנקב] וירד [הגדיל] למטה עד יח] שעמד בציר ממלא קשר. אי נמי נסתר יט] הבגד מלמטה שקורין אנפיליי"ר עד שנפחת מן השפה עד הנקב ממלא קשר גודל: **בשעת** כ] **עשייה** כ)[**איתמר**]. ל)[הא] דרבי יעקב ואנא נמי בשעת כא] ל)עשייה [הוה] מלא קשר גודל: **איכסף.** רב סמא: **א"ל** כב]. לרב סמא: **חד מינייהו.** מבני ארץ ישראל ורבינא מא"י הוה: **ועייף להו.** כג] כופל להם מ) קודם שיתלם בציצית: **ומעייל להו בגלימא.** מכניס הכפל בנקב הטלית: **ואביק להו מיבק.** עונבן שחוזר ומכניס כד] נ) שתים הראשים בתוך הכפל ותלויין בעניבה כה] בטלית דהכי דריש גדיל שנים כו] גדילים תרתי משמע שהן ד' חוטין כז] ואחר כך כופלן לשמונה: **רמי ח'.** חוטין כח] דכתיב גדילים ס) לרבות עוד כט] שנים גדילים דהוו תמניא חוטין. כך ל] קבלה מרבינו יעקב הזקן לא] דמסכת יבמות: **דאינהו שיתסר.** לאחר שהכניסן בטלית כופלן והן שיתסר: **כדידן.** מכניס ד' חוטין ואחר כך כופלן לשמונה: **רמי חוטין.** היה מטיל ציצית לטליתו: **ציצי.** לב] ליגלג: **אין צריכה ברכה.** בשעת עשייה: **מאי רומיא.** מאי קושיא: **כל מצוה שכשירה בעובד כוכבים בישראל אינו צריך ברכה.** דאין יכול לומר אשר קדשנו דהא עובד כוכבים נמי כשר בה. מפי המורה: **רופא.** מוהל: **ואל ימול כותי.** לפי שמל לשם הר גריזים כדמפרש התם במסכת ע"ז (דף כז.): **מידי הוא טעמא.** דמקשי רב חסדא: **אלא לרב רב מיפסל פסיל.** מילה בעובד כוכבים הלכך איכא למימר דרב חסדא לא לג] קשיא אלא לרב: **ואתה את בריתי תשמור.** לד] לנימול כמותך אני מוסרו: **המול ימול.** קרי ביה המל ימול: **סוכה מסייע ליה.** לרב חסדא: **סוכה מכל מקום.** מפרש בפ"ק דמסכת סוכה [ח:]:

מפשרניא

ואביק להו מיבק. נ"ל שלא היה מעביר דרך נקב האבק אלא שבעה חוטין לכל היותר והשמיני מניח וקושר בו דאל"כ היה יכול להעביר הציצית מן הטלית דרך האבק אחר עשייתן ולא משכחת כלאים בציצית: **תמניא** בגלימא. דריש גדילים ארבעה וכן מתכלת שבשעת נתינתן בטלית יהו שמונה ורבי ירמיה מדפתי סובר כן ואם כן הוו להו שיתסר דלית ליה אבק: **מנין** לציצית בעובד כוכבים שהיא פסולה. משמע הא אשה כשירה ולא אמר כל שאינו בלבישה אינו בעשייה דהא לא כתיב בגופה לבישה אלא בכלאים ומילתא אחריתי היא וגבי תפילין ע) דרשי כי האי גוונא: **בישראל** אינו צריך לברך. דמשמע לונו ולא לאחרים: **ואל** ימול כותי. לאחר שהמיר דתו דסתמייהו לשם הר גריזים אע"ג דגירי אמת הן ועובד כוכבים אע"ג דבפ' המביא תניין (גיטין דף כג.) פ) קא אמר גבי גט עובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד שאני התם דסתם אשה לאו לגירושין קיימא אבל סתם מילה לשמה קיימא והכי משני גבי זבחים (דף ג:) ומתוך כך ניחא בסמוך דמכשר ציצית בעובד כוכבים מדכתיב ועשו להם דמשמע אחרים יעשו להם ובתר הכי מכשר רב טוויה שלא לשמה ומייתי תנאי מתפילין משמע דבציצית נמי בעי לשמה אע"ג דעובד כוכבים כשר ותימה כיון דסתמא לשמו קאי אמאי איצטריך לרבות עובד כוכבים וי"ל כי היכי דלא נימעטי מבני ישראל ותימה וגבי ספרים ותפילין ומזוזות למה לי למעוטי עובד כוכבים מוקשרתם וכתבתם תיפוק לי דסתמא לאו לשמו קאי דבפרק הניזקין (גיטין דף נד:) פסל אזכרות שלא כתב לשמן דאמרינן התם ס"ת שכתבתי אזכרות שבה לא כתבתי לשמן משמע אלא סתמן כתבן דאיבעי למימר שכתבתי שלא לשמן וי"ל צ) דאיצטריך משום עבד ואשה לדוקי ומסור ומומר אע"ג דתני עובד כוכבים הכי נמי תני כותי אע"ג דסתמיה לשם הר גריזים ולא איצטריך ליה קרא אי נמי לא דק ובעי למימר שלא לשמן דפ' כל הגט (שם דף כד.) תנן כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול ואע"ג דסתמא נמי פסול אלמא לא דייק אי נמי נראה דאזכרות לבד בעינן כולי האי ואיצטריך למעוטי אי כתב בלא אזכרה:

ואילו

מסורת הש"ס

א) סוכה כט:, ב) [כתובות עה. ע"ש], ג) [לעיל לה:], ד) ע"ז כו:, ה) שבת קלז: תוספתא ברכות פ"ו הי"ז, ו) סוכה ח:, ז) סוכה מו. פסחים ז: תוספתא ברכות פ"ו הי"ד, ח) גיטין מה: ע"ש, ט) שיגביהנה. צ"ק, י) ונרקב הנקב וירד למטה כו' קשר א"נ הד"א. צ"ק, כ) צ"ק, ל) עשייה היה בו מלא. צ"ק, מ) לשמונה קודם. צ"ק, נ) שתי. צ"ק, ס) [דברים כב], ע) דרשינן. צ"ק, פ) קאמרינן גבי גט. צ"ק, צ) דאגב דתני עבד ואשה כו' ומומר תני נמי עובד כוכבים דהכי נמי כו'. צ"ק,

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"א מהלכות ציצית הל' ו טוש"ע א"ח סי' יא סעיף ד:

מ ב מיי' פ"ז מהל' לולב הל' ח סמג עשין מד טוש"ע א"ח סימן תרנ סעיף ב:

מא ג מיי' פ"א מהלכות ציצית הלכה א סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' ח סעיף ז:

מב ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע א"ח סי' יא סעיף טו:

מג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

מד ו מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף י:

מה ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף יב:

מו ח מיי' שם פ"ג ה"ח טוש"ע א"ח סימן יט סעיף א:

מז ט מיי' פ"א מהלכות ציצית הל' יב סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יד סעיף א:

מח י מיי' פ"ב מהל' מילה הל' א סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסד סעיף א:

מט כ מיי' פ"ג מהל' מילה ה"א סמג שם טוש"ע י"ד סימן רסה סעיף א:

נ ל מיי' פ"ה מהלכות סוכה הל' ט טוש"ע א"ח סימן תרלה:

נא מ מיי' פי"א מהל' ברכות הל' ח ט ופ"ו מהל' סוכה הל' יב טוש"ע א"ח סימן תרמא וסימן תרלט סעיף ח:

תורה אור השלם

1. וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלַמָה בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים אֶל פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנֶה צָפוֹנָה אֲשֶׁר שָׁם מוֹשַׁב סֵמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֶה: יחזקאל ח ג

2. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: במדבר טו לח

3. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אַתָּה וְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם: בראשית יז ט

4. הִמּוֹל יִמּוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנַת כַּסְפֶּךָ וְהָיְתָה בְרִיתִי בִּבְשַׂרְכֶם לִבְרִית עוֹלָם: בראשית יז יג

מוסף רש"י

לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר. מפרש בגמרא שלשה טפחים תהא השדרה כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע דבעינן נענוע כדלקמן (דף לז:) מעלה ומוריד מוליך ומביא לעצור רוחות רעות וטללים רעים (סוכה כט:). **חד מינייהו כתרי מינן.** חד מבני ארץ ישראל, עדיף, פקחים וחריפים (כתובות עה.). **רופא.** שיודע למול **ימול ארמאי.** שאין מילתו לשם עבודת כוכבים. שהרי אין דרכם למול את בניהם **ואל ימול כותי.** שמל לשם דמות יונה שמצאו בראש הר גריזים ועובדין לה עבודה כדאמר בהכל שוחטין (ו.) ומלין את בניהם לשם יונה זו **כותי ולא ארמאי.** מפני שחשוד על שפיכות דמים (עבודה זרה כו:). **סוכת עכו"ם.** שעשויה לדור בה בימות החמה (סוכה ח:). **העושה סוכה לעצמו.** ולא לאחרים (שם מו.).

רבינו גרשום

אבל יש לה שיעור למטה. שפחות מד' אצבעות לא יעשה: וצריך לפרודה. הפתילין היוצאין מן הגדיל: כי צוציתא דארמאה. כקווצות שיער של בלורי' שדבוקה מלמעלה ופרודה מלמטה א): הטיל על הקרן. לסוף הקרן שלא הרחיק שלשה אצבעות: או על הגדיל. על אותו חוט גס שבתחילת הבגד. ואית דאמרי על הגדיל שהטיל הציצית בכנף לרוחב הבגד. שכשאורגין הבגד לרוחבו אורגין אותו וגדל משם: שתהא נוטפת על הקרן. כלומר תהא מרוחקת מן הקרן ותהא יותר ארוך מן הקרן: מלא קשר גודל. היינו קשר השני של גודל דהיינו כאורך אצבע הגודל והיינו בתוך ג' אצבעות דקאמר רב פפא ואידי ואידי הוי חד שיעורא: דלא לירחק טפי מן הקרן. וכמה דמקרב לגבי הקרן טפי מעלי: איצטריך. דר' יעקב דאמר צריך להרחיק מלא קשר גודל: וכמה דרחיק טפי מעלי קמ"ל דרב פפא דבתוך שלש: דסתר. שהיה מסותר הכנף: ובצר ממלא הקשר גודל עד הציצית: בשעת עשייה איתמר. שצריך שירחיק כמלא [קשר] גודל. אבל אי הדר בצר ממלא קשר גודל לית לן בה: חד מיניהו. מבני א"י עדיף כתרי מינן דאוירא דא"י מחכים. משום ב) הוא רבינא: ועייף להו מיעף. דליהוו תמניא והדר מעייל להו בגלימא: ואביק להו מיבק. והיה עונבן סמוך לכנף: קסבר בעינן דליהוו תמניא חוטין בגלימא עצמה כי היכי דבעינן תמניא במקום פתיל: ולא אביק להו. אלא היה כורך על גבי חמיסר: כי דידן. ארבעה וכופלן: רופא קרי אומן שמל ומרפא: סוכה מסייעא ליה. לרב חסדא:

לעזי רש"י

אוריל"ש. מללים (חוטים בשפות אריגים).

אנפיליי"ר [אישפילי"ר]. להתפורר (בגד לחוטיו).

שיטה מקובצת

א] אומר. וישלח תבנית יד ויקחני בציצית ראשי אמר אות ו' נמחק: ב] לפורדה: ג] על הגדיל. פי' רש"י ב' לשונות ונראה דצריך להקפיד על החוטין שבסוף הטלית מכאן ומכאן שאין בהם ערב כמו בשאר טלית [שלא יהא תוך] ג' אצבעות שצריך להרחיק מחודו של כנף וכן מסקנא דשמעתין שלא ירחיק יותר מג' אצבעות ולא יפחות להרחיק ממלא קשר גודל [לפיכך טוב] שלא ירחיק מן הכנף יותר מדאי: ד] תיבת אומר נמחק: ה] שתהא נוטפת על הקרן. שיהא תולה ומכה על הקרן ולפיכך לא יקשור הציצית למטה ממש שאם כן לא יהא [נוטפת על הקרן] אלא קושר בצד העליון ויהא נוטפת על הקרן וצריך להרחיק כשיעור המפורש משני צידי הכנף: ו] ציצי. דקא שמענא: ז] ואל ימול כותי דברי ר' מאיר. ואע"ג דסבר ר"מ דכותים גירי אמת הן צריך לומר דלאחר מכאן נתקלקלו: הלכה דאין צריך לברך לא לעשות סוכה ולא לעשות ציצית מיהו העושה סוכה מברך שהחיינו ומנהג העולם לסודרו על הכוס: ח] רב. מיפסל: ט] המול ימול. סוכה: י] הזה. נכנס לישב: יא] לא. והא דקתני: יב] מתכשרי. בגרדומי': יג] וחזק. שאורגין בבגד: יד] חוטין. שְׁבִּשְׂפָתֵי: טו] שיגביהנה: טז] עם. הבשר: יז] ונרחב. הנקב וירד למטה: יח] עד. שניפחת מן הנקב עד השפה ממלא קשר גודל תיבות שעמד בציר נמחק א): יט] נסתר. אריגת הבגד: כ] עשייה. איתמר דר': כא] עשייה הרחבתי: כב] א"ל. רב אשי לרב: כג] להו. היה כופל לשמנה קודם שיתלם בכנף ומעייל: כד] ומכניס. שני הראשין: כה] בטלית. אביק לשון נקב שמכניסים בנקב של כפל כדאמרינן בהקומץ רבה [דף לג ע"א] הכר ציר אבקתא: בעינא תמניא בנקב הטלית דהכי דריש: כו] שנים. גדילים משמע. גדילים ד' גדילים שמנה. מרש"י של מהר"פ: כז] תיבות ואח"כ כופלן לשמנה נמחק: כח] וכתב גדילים. ותיבות רמי ח' חוטין דכתיב נמחק: כט] עוד. שני ואות מ' נמחק: ל] כך קבלתי: לא] במסכת ואות ד' נמחק: לב] ציצי. לשון: לג] חסדא לא. מצי לאקשוי ותיבת אלא נמחק: לד] להומל כמותך:

א) וברש"י ז"ל כתוב להיפך שדבוקות מלמטה ונראה דשניהם כוונו לדבר אחד דלצד הראש הוא דבוק וסוף השער הוא פרוד. ב) אולי צ"ל משום דרבינא מא"י הוה.

א) נראה דהא"נ שכתב רש"י שייך אחר תיבת קשר גודל.